

MAFIJE NA DRUGOJ OBALI JADRANA

Antonio LAUDATI
(Antonio Laudati)

Organizovani kriminal na Balkanu – opasnost po demokratiju u Evropi. Dinamika razvoja i nove forme organizovanog kriminala i mafije u Trećem milenijumu

---

ORGANIZOVANI KRIMINAL JE U POSLEDNJIH NEKOLIKO godina pretrpeo duboke promene. Uspostavljanje jedinstvenog tržišta na teritoriji Evropske Unije, ukidanje unutrašnjih granica, slobodan protok robe, kapitala i ljudi, proširenje teritorije priključivanjem zemalja Istoka, i naročito, izrazita neujednačenost kaznenih sistema, sudskih i policijskih aparata, krivičnog i procesnog prava, sve su to činioci koje organizovani kriminal neminovno iskorišćava.

Poznato je da kriminal postupa po zakonima ekonomije i da se prilagođava prilikama za zaradu koje mu nudi društvo, sledeći logiku maksimalnog profita uz najmanji mogući rizik.

Sa globalizacijom tržišta i kriminalne organizacije su se progresivno transformisale u dva osnovna pravca.

Prvi je prikrivanje kriminalnih struktura i sve češće delovanje kroz ili preko kriminalnih preduzeća.

U suštini, organizovani kriminal je u svom delovanju napustio tradicionalni model napadač – žrtva i, odgovarajući na rastuću tražnju pre svega na Zapadu, dao primat krivičnim delima (poput trgovine opojnim drogama, krijumčarenja duvanskih proizvoda, trgovine ljudima, podvođenja, prodaje falsifikovane robe itd.) koja se sastoje u ponudi nedozvoljenih usluga ili proizvoda saglasnim osobama na jedinstvenom evropskom tržištu.

U Evropi, nažalost, ima nekoliko miliona potrošača opojnih droga različite vrste, kao što postoji i velika potrošnja krijumčarenih cigareta, falsifikovanih proizvoda i rastuće tržište prostitucije. Uporedo s tim, prisutan je i pritisak ilegalnih imigranata.

Kriminalne organizacije su iskoristile te okolnosti i u prvi plan stavile upravo nedozvoljene usluge i slične aktivnosti u kojima akti zastrašivanja i nasilja

više nisu tako vidljivi. To znači da se ne može lako doći ni do prijave ili svedočenja i da je policijskim snagama praktično mnogo teže da otkriju počinjena krivična dela i prikupe dokaze za podizanje optužnice.

Uprkos desetinama hiljada uhapšenih, tonama zaplenjenih različitih opojnih sredstava, ova trgovina raste tako vrtoglavom brzinom da postaje sve očiglednije da strategija borbe protiv nje, pored tradicionalnih mera za suzbijanje kriminalnih struktura, mora da obuhvati i prevenciju i smanjenje broja konzumenata.

Osim toga, treba reći i da su sva ova krivična dela veoma profitabilna. U slučaju opojnih droga „return of investment“ (R.O.I.)¹ iznosi tri prema jedan za samo nedelju dana. Ako se, na primer, u kupovinu jedne pošiljke kokaina uloži 1.000 evra, za jednu sedmicu njenom prodajom u proseku može da se zaradi 3.000 evra, naredne sedmice 9.000, treće 27.000 evra i tako redom, uz povećanje profita bez presedana u bilo kojoj dozvoljenoj ekonomskoj aktivnosti.

Impozantna količina novca koja iz toga sledi dovodi potom do nužnog širenja poslova. To znači da se jedan deo kapitala reinvestira u kriminalne aktivnosti, dok drugi, ništa manji, može biti upotrebljen i za finansiranje formalno legalnih poslova čime se stvara ona vrsta ekonomije koju stručnjaci nazivaju – mafijaška ekonomija. Tako dolazi do maskiranja mafijaša u preduzetnike što im omogućava ulazak u svet finansija i, veoma često, sticanje podrške, poštovanja i solidarnosti društva. U stvarnosti, međutim, mafijaš-preduzetnik nikada neće biti isto što i „normalni“ preduzetnik, jer nikada neće prihvatiti „rizik ulaganja“ kao suštinu bilo koje ekonomske aktivnosti. Na taj način će delu ekonomije biti nametnut mafijaški način kontrole poslova, uz nanošenje velike štete konkurenciji.

Maskiranje organizovanog kriminala u preduzetništvo povlači za sobom još jedan veliki rizik, pošto ogroman raspoloživi kapital i finansijska moć olakšavaju korupciju. Kao posledica toga, više nema potrebe za zastrašivanjem ili ubistvima, jer je mnogo lakše kupiti funkcionere, policajce, sudije, poslanike, novinare – sve do kupovine izbora.

Kada se ostvari ovaj nivo prodora u društvo, krivična dela organizovanog kriminala ne oštećuju samo pravno dobro javnog reda i zakonitosti, već i ekonomski i pre svega, demokratski poredak.

Drugi pravac transformacije predstavlja rastuća internacionalizacija kriminalnih grupa koje su, usled globalizacije tržišta i slobodnog protoka ljudi i roba na teritoriji Evropske Unije, uspostavile operativne baze i grupe za vezu u svim zemljama Unije, često koristeći razlike u zakonodavstvima ili smanjenu delotvornost oponentnih struktura.

Uz to, treba imati u vidu i da smo već godinama svedoci jednog oblika „globalizacije kriminala“ zbog čega pojedinačne sudske vlasti, osim kriminal -

188 ¹ R.O.I. – eng. povraćaj sredstava (p.p.)

nih dela koje bismo mogli definisati kao **nacionalna**, počinjena unutar jedne države i definisana procesnim pravom samo te države, sada imaju posla i sa tzv. **internacionalnim** krivičnim delima, odnosno deliktima, koji iako izvršeni u okviru jedne države, imaju efekte i u drugim državama. Tu je, zatim, i najnovija kategorija tzv. **transnacionalnih** delikata, odnosno onih koji nužno moraju biti izvršeni u više država.

Tipičan primer je trgovina drogom koja podrazumeva uzgajanje i proizvodnju u jednoj državi, tranzit kroz druge države, trgovinu, opet, u trećim, i veoma često, isplatu određenih suma novca dalje u različitim državama.

Slične karakteristike imaju svi delikti modernog organizovanog kriminala: trgovina krijumčarenim duvanskim proizvodima, podvođenje, trgovina ljudima, dečja pornografija i tako dalje, koji po pravilu podrazumevaju protok robe ili ljudi iz jedne države u drugu.

Sve ovo je dovelo do rastuće integracije različitih mafija koje deluju na teritoriji Evrope, a neka od navedenih krivičnih dela, poput krijumčarenja duvanskih proizvoda ili falsifikovanja proizvoda, simptomatičan su primer te transformacije.

Upravo zato Evropska Unija trenutno analizira strategiju novog milenijuma, kadrovsku politiku i akcioni plan za borbu protiv organizovanog kriminala, a radi se i na definisanju modela optuživanja i krivičnog gonjenja transnacionalnog kriminala, kao i inkriminacije transnacionalnih organizacija koje deluju u više zemalja, poput organizacija iz Albanije ili Kine koje deluju u Evropi.

Radi se takođe i na utvrđivanju novih indikatora za otkrivanje pranja novca koji bi pored ispitivanja samih tokova i cirkulacije novca uzimali u obzir i razliku između realnih primanja i raspoloživog bogatstva, to jest nivoa životnog standarda. To bi moglo da bude posebno značajno i za zemlje Zapadnog Balkana u kojima je raskorak između realnih prihoda i vidljivog bogatstva često veoma izražen i u kojima se može uočiti vrlo razvijen sistem finansija i transferisanja novca inkompatibilan sa stvarnim stanjem u zemlji. Primera radi, Italija beleži veliki transfer gotovog novca prema Balkanu čiji jedan deo predstavljaju i prihodi koje šalje ilegalna emigracija, a koje svakako čini i "prljav" to jest novac zarađen prodajom droge, prostitucijom i drugim nelegalnim aktivnostima.

Nove mafije u Evropi

Prisustvo brojnih kriminalnih grupa na tlu Evrope koje potiču iz država Trećeg sveta već sada predstavlja neposrednu opasnost za javni red i sigurnost.

Procesi ekonomske globalizacije i migratorni tokovi izazvali su pored ostalog i svojevrsnu globalizaciju organizovanog kriminala i eksplozivni porast broja krivičnih dela čiji su počinioci stranci, kao i novih oblika kriminala.

Termin „**Nove mafije**“ koristi se da bi se uspostavila razlika u odnosu na „**Tradicionalne mafije**“, ili kriminalne organizacije mafijaškog tipa koje deluju u nekim delovima južne Italije, kao što su „*Koza Nostra*“ na Siciliji, „*Ndrangeta*“ u Kalabriji, „*Kamora*“ u Kampanji i „*Sakra Korona Unita*“ u Pulji.

„**Novo**“ u ovom slučaju ukazuje da je reč o fenomenu koji ranije nije postojao, pošto su strane kriminalne, mafijaške organizacije aktivne na našoj teritoriji tek od pre nekoliko godina, a svaka ima svoju istoriju, svoj razvojni put i svoj, često sasvim specifičan modus operandi.

Razlozi nedavnog „izlaska“ ovih delinkventnih struktura na internacionalnu kriminalnu pozornicu su mnogobrojni i različiti, zavisno od organizacije o kojoj je reč. Ali, postoje i neki zajednički uzroci uslovljeni upravo brojnim preobražajima modernog društva u svim njegovim aspektima, pa i u onim kriminalnim – a to su: ukidanje granica, sve potrebniiji i lakši protok ljudi iz jedne države u drugu, globalizacija, odnosno otvaranje tržišta, kao i sve veća tražnja na bogatom evropskom tlu za nedozvoljenom robom i uslugama koju je moguće zadovoljiti samo transnacionalnim aktivnostima.

Sve to je sigurno olakšalo i protok kriminalaca u potrazi za novim prostorima gde bi realizovali unosne poslove i našli nove izvore nelegalnih prihoda i pretvorilo organizovani kriminal u jedan veliki transnacionalni biznis.

I mada smo mi u Italiji navikli da se borimo sa delinkventnim grupama koje je do sada, čak i u društveno-istorijskom smislu odlikovala izrazita „pripadnost“ određenoj teritoriji, ili činjenica da deluju u određenim regijama ili urbanim područjima, sada smo primorani da svoje istražne aktivnosti usmerimo i na transnacionalne delinkventne strukture razgranate u više država.

Pripadnici takvih kriminalnih organizacija ne samo da deluju na više frontova i šire svoje aktivnosti na sve potencijalno unosne oblasti, već istovremeno operišu na više nacionalnih teritorija, što zbog „mobilnosti“ svojih pojedinih članova, što zbog grananja delinkventnih struktura i čestog formiranja operativnih ćelija u različitim državama.

U ovom kontekstu, fenomen kriminalnih organizacija – stranih ili etničkih, mora se shvatiti kao zajednički problem većeg broja država, tj. svih onih država u kojima „Nove mafije“ šire svoje pipke u nameri da realizuju profitabilne poslove i ostvare nelegalnu dobit.

Pritom, treba naglasiti i da studije i istraživanja mafije zapravo predstavljaju svojevrzne sociološke, kulturološke i kriminološke studije jer mafije uvek reflektuju društvo u kom nastaju i deluju. Takođe i da – kad govorimo o transnacionalnim mafijama – govorimo o kriminalnim organizacijama kao fenomenu koji ima svoj identitet, poreklo i kulturu ali se u izvesnoj meri i transformisao da bi opstao u novim uslovima.

Pre nego što se pozabavimo problemom „Novih mafija“ treba reći i šta se, prema krivičnom pravu, smatra organizacijom mafijaškog tipa.

Elementi na osnovu kojih po članu 416a italijanskog Krivičnog zakonika jedna kriminalna grupa stiče mafijaška i obeležja organizovanog kriminala usvojeni su i u mnogobrojnim internacionalnim aktima kao što je Konvencija UN o organizovanom kriminalu iz Palerma 2000. godine, ili dokument Saveta Evrope koji je još 1988. godine definisao uslove za podizanje optužnice za učešće u kriminalnom udruživanju.

Mafijaški karakter se određuje na osnovu tri specifična parametra: zastrašivanja, potčinjavanja i omerte koja iz toga proizlazi.

Uz to, treba imati na umu da osmi stav člana 416a utvrđuje da se „odredbe ovog člana primenjuju i ... na druga udruživanja, čak i ako su lokalnog karaktera koja, služeći se efektom zastrašivanja, teže ciljevima koji korespondiraju ciljevima mafijaškog udruživanja“.

I pošto se ovaj propis može tumačiti i kao model za progon transnacionalnih delikata, znači da se, kada su navedeni elementi prisutni i u stranim kriminalnim organizacijama, one mogu sankcionisati kao organizacije mafijaškog tipa. To je i učinjeno brojnim sudskim presudama izrečenim pripadnicima „Stranih mafija“.

Veze između kriminalnih udruženja poreklom iz zemalja van Evropske Unije i italijanskog kriminala su generalno gledano ograničene na kratkotrajno povezivanje sa pojedinačnim italijanskim kriminalcima u povratu.

To je ono što se dešava, recimo, na severu Italije kada se lokalni vođiči koriste za pomoć ilegalne imigracije preko unutrašnjih granica ili, u pojedinim slučajevima, za neposredno vođenje prostitucije.

Situacija se razlikuje u nekim regijama na jugu Italije, gde tradicionalna kontrola teritorije koju sprovode mafijaške organizacije ne dopušta čvrsto uko - renjivanje kriminala stranog porekla.

U tim slučajevima često smo svedoci neke vrste pakta među članovima raz - ličitih udruženja usmerenih na izvršenje nekog specifičnog kriminalnog akta ili, bar svojevrstne interesne tolerancije, kao u slučaju prostitucije afričkih žena u oblasti Napulja, koju su u potpunosti vodile nigerijske grupe, ali iz kojih su proizašli prihodi i za lokalne grupe „Kamore“.

Kratak pregled glavnih stranih organizacija koje deluju na tlu Evrope.

Albanska mafija

Albanski kriminal se može smatrati razvijenim kriminalom.

On ne samo da je povećao svoje prisustvo na evropskom tlu – šireći se na geografska područja koja su do pre nekog vremena bila imuna na njega ili

je u njima samo sporadično bio zastupljen – nego je primetno uvećao i sopstvene potencijale i usavršio svoje operativne sposobnosti.

Nekadašnje samostalne kriminalne grupe, sastavljene od malobrojnih elemenata uključenih pre svega u podvođenje, postale su organizovane grupe sa značajnim finansijskim izvorima stečenim tom nelegalnom aktivnošću i počele da investiraju dobit i u međunarodnu trgovinu drogom, osvajajući najpre, preko marihuane koju su proizvodile albanske organizacije u domovini, tržište takozvanih lakih droga, a onda zahvatajući i dobar komad tržišta kokaina, heroina i oružja.

Iako ne možemo govoriti o albanskom kriminalu kao organizaciji sa izraženom subordinacijom, gde se glavnina potčinjava malom broju ljudi koji donose odluke, ipak njegovi „organizacioni modeli“ imaju neke karakteristike tipičnih mafijaških grupa, naročito u pogledu strogosti unutrašnjih pravila, kao i u pogledu metoda potčinjavanja i kažnjavanja članova.

Štaviše, u njima se primenjuje princip koji nameće poštovanje veoma strogih unutrašnjih pravila, što su delom preuzele italijanske, turske, kineske i južnoameričke kriminalne grupe, odnosno, pravila koja vode poreklo iz krutih srednjevekovnih nepisanih zakona „**Kanun**“ koje albanska populacija jako poštuje.

Postoje, i sve su čvršće, veze između brojnih albanskih kriminalnih grupa koje deluju na tlu Italije, kod čijih članova dominantni vezivni element čini albansko geografsko poreklo, kao i čvrsta povezanost tih grupa sa kriminalnim organizacijama koje deluju u otadžbini.

Zbog svoje rastuće „kriminalne težine“ albanski kriminalci su intenzivirali i saradnju sa italijanskim kriminalom, naročito onim opšteg tipa koji često služi kao podrška.

S druge strane, pouzdanost koju je pokazao u vođenju nelegalne trgovine prokrčila je albanskom kriminalu put ka unosnim savezima sa italijanskim organizovanim kriminalom, naročito onim iz Pulje, – regije u kojoj su ustanovljene solidne „logističke baze“, kako za dolazak u Italiju, tako i za kasnije razvrstavanje ilegalnih imigranata i droge koja stiže s područja Balkana.

Osim Pulje, a posebno oblasti Salenta, regije koje najviše interesuju albanski kriminal su one koje su, počev od prvog značajnijeg egzodusa 1991. godine, omogućile najobimnije naseljavanje izbeglica. Pre svega regije na severu Italije, a naročito Pijemont.

Međutim, albanske kriminalne organizacije su se kroz sistematsko i organizovano podvođenje mladih sunarodnica, utvrdile pomalo u svim regijama severne i centralne Italije: u Venetu, Lombardiji, Liguriji, Toskani, Laciju i, naročito, u Emiliji Romanji (u oblasti Modene i na jadranskoj rivijeri) gde su preuzele prostor koji italijanski kriminal više nije kontrolisao.

Osnovne aktivnosti kojima se bave albanske kriminalne organizacije su:

- ilegalna imigracija i trgovina ljudima, koje su postale pravi pravcati „business“; albanske organizacije su se nametnule kao posrednici za priliv ilegalnih imigranata i drugih etničkih grupa, među kojima su i Kurdi, Kinezi, Pakistanci;
- podvođenje sunarodnica a, u poslednje vreme i žena drugog etničkog porekla, naročito žena iz bivše Jugoslavije, Rumunije, Ukrajine, Moldavije;
- trgovina oružjem, koja je poprimila ogromne razmere od 1997. godine, posle pobuna i napada na vojne i policijske kasarne širom Albanije kada je odneto i „teško“ naoružanje. Ipak, količina oružja koje je ilegalno uneto u zemlje Evropske Unije, nije toliko velika da bi moglo da se govori o pravom sistematski organizovanom tržištu;
- trgovina opojnim sredstvima; Albanija se nalazi na raskrsnici puteva heroína koji potiče sa Srednjeg istoka i sa jugoistoka Azije, a postala je i tačka spajanja i razvrstavanja kokaina iz Latinske Amerike namenjenog Turskoj, Grčkoj i zemljama Evropske Unije. Uz to, u samoj „zemlji orlova“, raširena je proizvodnja kanabisa, dok amfetamini još ne predstavlja veliki problem. Albanski krijumčari će u trgovini opijatima možda zameniti turske, ali se, kada je reč o snabdevanju kokainom, ne čini da su oni samo posrednici, pošto ogranci albanskih kriminalnih organizacija postoje u SAD i Kanadi. Osim toga, u ovoj oblasti su jake i veze sa Grčkom. Albanski kriminal upravlja velikim delom tržišta opojnih supstanci u Italiji, koristeći često za „rasturanje“ severnoafričke dilere, i prevazilazeći moguće probleme sa konkurencijom, odnosno drugim kriminalnim organizacijama, italijanskim i stranim, strogom podelom nadležnosti i „savezima“ i „saradnjom“ uglavnom privremenog karaktera.

Sa navedenim kriminalnim aktivnostima povezana je, zatim, čitava lepeza krivičnih dela nasilja: od povreda do otmica, pa čak i ubistava. Takvo stanje stvari unutar kriminalnih organizacija posledica je krutih unutrašnjih pravila koja služe za disciplinovanje delinkventnih grupa i potencijalnih članova. Izrabljivači se ponašaju nasilnički prema prostitutkama da bi ih doveli do potpune pokornosti a zločinima se koriste i članovi rivalskih organizacija, radi sticanja dominacije u kontroli devojaka i teritorija, kao i u razrešavanju sukoba interesa u krivičnim aktivnostima.

Ruska mafija

Prvi priliv državljana zemalja bivšeg SSSR-a u Italiju odvijao se jadranskom rivijerom u ranim devedesetim godinama, naročito preko aerodroma „Miramare“ u Riminiju i „Rafaelo Sancio“ u Falconari (Ankona).

Navedena avio-pristaništa su sa porastom broja dolazaka postala glavni terminali za čarter letove sa najrazličitijih lokacija bivšeg Sovjetskog Saveza. Te letove su organizovale putničke agencije i tur-operateri povezani sa organizacijama tzv. ruske mafije.

Dolasci ruskih državljana samo na aerodrom u Riminiju su, na primer, tih godina povećani od približno 400 u 1994. godini na 100.000 u 1999-oj, dok je na aerodromu u Falconari, samo 1993. godine, bilo preko 5.000 dolazaka.

Masovni dolazak „ruskih turista“ pratio je i fenomen takozvanih „šoping tura“, koje su na jadransku rivijeru, i to naročito u oblast Emilije Romanje i oblast Marke, dovodile male ruske preduzetnike ili one koji su se izdavali za takve. Oni bi došli u Italiju kao turisti, a onda zapravo kupovali na veliko kod lokalnih firmi sve vrste potrošnih dobara: cipele, odeću, čarape, krzna, kućne električne aparate i drugu robu koju su, po povratku u domovinu, preprodavali po stotruko većim cenama.

Organizaciju ovih „šoping tura“ ruske turističke agencije koje nisu poznavale lokalno okruženje, poveravale su italijanskim posrednicima, u najvećem broju slučajeva bivšim kriminalcima, koji su ugovarali poslove, posredovali ili čak bili i turistički vodiči, i koji su od lokalnih preduzetnika, vlasnika radnji u koje bi upućivali turiste, dobijali u kešu oko 10 odsto ukupne vrednosti tako prodate robe.

Vremenom su, zajedno sa turistima i ovim trgovcima na jadransku rivijeru došli i Rusi povezani sa kriminalnim organizacijama bivšeg Sovjetskog Saveza, koji su se na razne načine uključili u lokalni ekonomski milje, ulažući svoje bogatstvo pretežno u sektore nekretnina, zanatstva i turizma.

To je tipičan način na koji su u Italiju prodirali i prodiru članovi kriminalnih organizacija tzv. „ruske mafije“. Štaviše, oni Italiju smatraju idealnim mestom za reinvestiranje i pranje nelegalno stečenog novca i prihoda ostvarenih u krivičnim aktivnostima uglavnom realizovanim u državama bivšeg Sovjetskog Saveza. Zato će „ruski mafijaš“ retko privući pažnju snaga reda na sebe ili na svoju kriminalnu grupu nasilničkim i spektakularnim akcijama ili teškim krivičnim delima izvan svoje organizacije (ubistva, iznude, pljačke, rasturanje opojnih sredstava). Princip mafijaških organizacija nastalih u bivšem SSSR-u je da u Italiji deluju sa velikim oprezom, da bi funkcionalno iskoristile ekonomske i bankarske strukture za „pranje prljavog novca“ i njegovo eventualno dalje investiranje u legalne ili nelegalne poslove.

Što se tiče prisustva tzv. ruske mafije u Italiji, jadranska rivijera je područje na kojem je trenutno utvrđen najveći prodor najmoćnijih kriminalnih organizacija iz zemalja bivšeg SSSR-a, među kojima se ističu:

-**SOLNTSEVSKAJA**: prisutna u Ankonu, Riminiju i Pezaru, aktivna na području trgovine drogom i oružjem, kao i u iznudama, kontroli ekonomskih aktivnosti i pranju novca;

-URALMAŠ: prisutna u Riminiju i Pezaru, aktivna na području kontrole ekonomskih aktivnosti, u iznudama i pranju novca;

-KOPTVESKAJA: prisutna u Riminiju i Pezaru, aktivna na području kontrole ekonomskih aktivnosti, u iznudama i pranju novca;

-ORGANIZOVANI KRIMINAL IZ SAN PETERSBURGA: mafijaška organizacija prisutna u gradovima Rimini i Forli, aktivna na području prometa opojnih sredstava, podvođenja i ilegalne imigracije, kao i pranja prljavog novca kroz legalne ekonomske aktivnosti.

Organizovani kriminal u zapadnom delu Balkanskog poluostrva

Područje Balkana predstavlja raskrnicu delinkventnih grupa koje na razne načine ugrožavaju ne samo balkanske države, već i susedne zemlje čije su razvijene ekonomije za njih takođe „privlačna destinacija“. Organizovani kriminal predstavlja konkretnu smetnju za demokratsku stabilnost, čvrste i odgovorne institucije, državu reda i zakona, i za ekonomski razvoj zapadnog dela Balkanskog poluostrva, i zato je i izvor ozbiljne zabrinutosti Evropske Unije.

U tom kontekstu, naponi EU i zajednički naponi zemalja Zapadnog Balkana (Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Bivše jugoslovenske Republike Makedonije i Srbije i Crne Gore), usmereni ka suprotstavljanju organizovanom kriminalu na ovom području, jasno su se manifestovali na skupovima šefova država i premijera ili ministara (Tampara, Laeken, Sevilja, Solun i dr). Na Samitu u Solunu, juna 2003. godine, dogovoreno je da se posebna pažnja posveti borbi protiv trgovine ljudima, a balkanske zemlje su se obavezale na konkretne mere u cilju stvaranja efikasnog fronta za borbu protiv ilegalne imigracije i dostizanje evropskih standarda u sigurnosti granica.

Pored toga, ocena Evropske unije je da je za postizanje stabilnosti u regionu neophodno progresivno konsolidovati odnose zemalja zapadnog Balkana sa Unijom i otvoriti im realnu perspektivu pristupa. Ova politika – poznata kao **Proces stabilizacije i pridruživanja (SAP)**² – predviđa stvaranje privilegovanih političkih i ekonomskih odnosa sa zemljama regiona, praćeno i programom finansijske pomoći širokog obima (CARDS)³. Kao što se navodi u izveštajima o Procesu stabilizacije i pridruživanja, EU smatra da je, iako države u okviru tog procesa nisu ostvarile odlučujući napredak, najvažnije nastaviti s naporima na svim nivoima borbe protiv organizovanog kriminala. U tom kontekstu, pokrenuta je i inicijativa Pakta za stabilnost Jugoistočne Evrope za kontrolu organizovanog krimi-

² SAP – Processo di Stabilizzazione e Associazione

³ CARDS – Community Assistance for Reconstruction, Development and Stability in the Balkans

nala (SPOC)⁴ za poboljšanje saradnje među zemljama potpisnicama, u nameri da se borba protiv organizovanog kriminala uspostavi na najširem mogućem planu. Ostvarena je i tesna saradnja Antikriminalističkog centra SECF⁵ iz Bukurešta i inicijative SPOC kako bi se izbeglo preklapanje i iskoristile udružene snage.

Uz to, u okviru **Procesa stabilizacije i pridruživanja**, EU je definisala i podršku unapređenju kapaciteta i dugoročnom jačanju institucija, a oblici saradnje koje podstiče kreću se u sledeća dva pravca:

1. Projekti pomoći lokalnoj policiji koja ide od obuke policijskih snaga i snabdevanja opremom i tehnologijom, do pomoći u samom formiranju nezavisnih organa policije, tamo gde nikada nisu postojali (Kosovo i Bosna i Hercegovina) ili su oslabljeni usled kriza (npr., Albanija).

U ovom kontekstu, trenutno su aktuelne tri važne inicijative:

- **EUPM** (Evropska misija policije u Bosni i Hercegovini), koja je započela 1. januara 2003. godine, a posvećena je pružanju pomoći lokalnim snagama policije;
- **PAMECA** (Misija policijske pomoći Evropske unije u Albaniji) koja je započela 1. januara 2003. godine, a obuhvata pomoć i savete albanskoj policiji;
- **PROXIMA**, u bivšoj jugoslovenskoj republici Makedoniji, započeta 15. decembra 2003. godine, takođe radi pružanja pomoći i saveta lokalnoj policiji.

2. Pomenute inicijative su usmerene i na stvaranje policijskih snaga koje će biti efikasni i pouzdani partneri Evropskoj Uniji, a o napretku ostvarenom na ovom polju svedoči činjenica da je Europol⁶ sa većinom zemalja započeo pregovore o potpisivanju sporazuma o razmeni informacija.

Preko programa CARDS, Komisija takođe podržava i sprovodi čitav niz akcija među kojima su:

- regionalni projekat formiranja policijskih i sudskih organa u pet zemalja;
- poboljšanje struktura i procedura u tim zemljama i razvoj tehničkih kapaciteta za razmenu informacija sa Interpolom;
- regionalni program saradnje policija u borbi protiv kriminala;
- pojedinačni projekti za suzbijanje organizovanog kriminala, uključujući podršku policiji (što obuhvata i misiju PAMECA u Albaniji i Grupu CE/GAI u bivšoj jugoslovenskoj republici Makedoniji), podršku sudskim organima u svim zemljama; inicijativu za borbu protiv organizovanog kri-

⁴ SPOC – Patto di Stabilità sulla Criminalità Organizzata

⁵ SECI – Southeast European Cooperative Initiative

⁶ Europol – the European Police Office

minala usredsređenu na tri luke i aerodrom u Albaniji; podršku borbi protiv pranja novca u bivšoj jugoslovenskoj republici Makedoniji i podršku jačanju Crime Intelligence System-a u Hrvatskoj

- uzajamno povezivanje koje je upravo započelo na Zapadnom Balkanu sa idejom da se proširi na sve zemlje i bude osnova za specifične projekte u borbi protiv organizovanog kriminala;
- tehnička podrška TAIEX-a⁷ koja će pokrivati ceo Zapadni Balkan i sl.

Konferencija u Londonu je sugerisala zajednički koordinisan napor i tehničku i operativnu podršku u borbi protiv nelegalnih aktivnosti koje su posebno aktuelne na Zapadnom Balkanu, kao što su: ilegalna imigracija i trgovina belim robljem, trgovina oružjem i drogom, korupcija i druga teška krivična dela.

Kao odgovor na to Austrija, Norveška i Švajcarska su pokrenule inicijativu za formiranje **Mreže za obuku za borbu protiv organizovanog kriminala (OCTN)**⁸ koja će u okviru Pakta stabilnosti organizovati kurseve za glavne operative jedinica za borbu protiv organizovanog kriminala na Balkanu i formirati mrežu tih Jedinica.

Kada je reč o ciljevima kojima se teži u okviru sudske saradnje, prioriteti se tiču:

a) Promocije uloge koju sprovodi Eurojust⁹

Ključna odluka koja se tiče sudske saradnje država članica predviđa (član 3 § 2) da Eurojust može sprovoditi sopstvene akcije čak i kada se istrage i krivične radnje tiču države članice i neke treće države, pod uslovom da je ta država s njim sklopila sporazum o saradnji. Naročito, ovaj sporazum (član 27 § 3) može sadržati odredbe koje se odnose na odvojene postupke zvaničnika i sudija za vezu sa Eurojust-om. U tom slučaju neophodni su sporazumi o saradnji svake pojedinačne države s područja Balkana i Eurojust-a. Tako bi bio uspostavljen stalan kontakt između jedinica za sudsku saradnju EU i policijskih i sudskih organa balkanskih zemalja.

b) Pomoći unapređenju stručnosti sudija i javnih tužilaštva balkanskih zemalja

Ova pomoć bi se sprovodila kroz već postojeće, pre svega CARDS programe, čiji je jedan od osnovnih ciljeva i stvaranje institucionalnog i zakonodavnog okvira za podršku demokratiji i državi reda i zakona.

c) Pristupanja balkanskih zemalja multilateralnim konvencijama OUN koje se odnose na organizovani kriminal sa obe strane granica i borbu protiv korupcije

⁷ TAIEX – Technical Assistance and Information Exchange (p.p.)

⁸ OCTN - Organized Crime Training Network (p.p.)

⁹ Eurojust – organizacija EU za pomaganje saradnje između sudskih sistema i nacionalnih sudova za borbu protiv kriminala sa obe strane granica zemalja EU (p.p.)

Reč je o najnovijim instrumentima borbe čiji uspeh zavisi koliko od pravovremene ratifikacije zemalja potpisnica, toliko i od broja država koje će se pridružiti.

Ciljevi, koji u tačkama 1, 2 i 3 podrazumevaju i favorizuju razmenu informacija i iskustava, radi jačanja procesa reformi sudskih organa balkanskih zemalja, predstavljaju i oruđe za efikasno suzbijanje savremenih oblika organizovanog kriminala, kao što su pranje novca, trgovina drogom i oružjem, trgovina belim robljem i međunarodni terorizam.

Zajedničke istražne jedinice, čiji je zakonski osnov sadržan u odluci Saveta od 13. juna 2002. godine treba da se suoče sa pretnjom organizovanog kriminala koji dolazi sa Zapadnog Balkana pa stoga u njihove aktivnosti treba uključiti i oficire za vezu razmeštene po tom području.

Sve ovo pokazuje da su Evropska Unija i pojedine zemlje članice već mnogo toga uradile u okviru borbe protiv organizovanog kriminala na Zapadnom Balkanu. Pa ipak, evidentno je da pobeda nad njim zahteva neprekidne napore. Pri tom, nisu toliko potrebni novi akti, koliko potpuno iskorišćavanje već postojećih potencijala.

Najzad, Italija je, konkretno, posebno zainteresovana za probleme s kojima se u svim, a posebno u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala suočavaju Srbija i Crna Gora. Iz tog razloga je sa Državnom zajednicom SCG i potpisala poseban Memorandum o saradnji koji treba da nadoknadi nepostojanje uobičajene konvencije. To je izuzetno važno jer je Balkan posle svojih poslednjih ratova, uključujući i NATO bombardovanje postao područje na kojem se u mnogim oblastima odvijala svojevrсна agresija mafija i organizovanog kriminala. Bez obzira da li je reč o lokalnim ili stranim mafijama. Drugim rečima, Balkan je zbog svoje pogodne geopolitičke pozicije i dvostrukih vrata prema Evropi, zbog nestabilnosti i nepouzdanosti državnih struktura, neusaglašenog zakonodavstva, ali i jeftine radne snage, uključujući i kriminalnu, postao za mafije jedna od najomiljenijih i za osvajanje najpoželjnijih teritorija.

U tom kontekstu, uputno je razmisliti o famoznom koridoru VIII, na primer. Šta on zapravo predstavlja? Da li je to Via Ignatio iz doba Rimske imperije? Zašto su ga Rimljani tada izgradili? Da bi povezali Istok i Zapad. A šta je postao već posle pada Rimske imperije? Put opijuma.

Danas je to najveći trgovinski put čiju izgradnju finansira EU, a koji trenutno služi kao glavni kanal nelegalne trgovine između Istoka i Zapada, koja i te kako ugrožava Evropu.

Prevela Biljana Jovanović